

Wspieranie dzieci z lękiem przed mówieniem w szkole

Ta broszura dostarcza sugestii dla pracowników szkolnych wspierających dzieci, które uważają, że mówienie przy pewnych osobach lub w pewnych miejscach jest trudne. Takie dzieci mogą być opisane jako dotknięte mutyzmem wybiórczym lub w łagodniejszych przypadkach jako niechętni mówcy.

Przed rozpoczęciem szkoły lub żłobka:

- ★ Zweryfikuj, na ile dobrze dziecko rozumie i mówi w domu, włączając w to stopień, do którego mówi poza domem.
- ★ Zweryfikuj nawyki mówieniowe dziecka- czyli stopień mówienia poza domem oraz z nieznanymi.
- ★ Zanim dziecko pójdzie do szkoły, pomocne jest zapoznanie go z dorosłym ze szkoły poprzez zaaranżowanie wizyty domowej i okazanie zainteresowania pokojem oraz zabawkami dziecka lub też czytanie historyjki. Innymi pomocnymi strategiami są granie w gry z rodzeństwem i spędzanie czasu w ogrodzie. To może sprawić, że dziecko się rozluźni dzięki zapewnieniu mniej zamkniętej przestrzeni oraz dzięki pozwoleniu na więcej zabawy ruchowej.
- ★ Jeśli istnieje prawdopodobieństwo, że dziecko nie będzie znało nikogo ze szkoły, pomocnym byłoby przedstawienie go przynajmniej jednemu dziecku z klasy
- ★ Pomocne dla rodziców może być odwiedzanie wraz z dzieckiem szkoły lub żłobka, gdy nikogo nie ma, na przykład przed lub po godzinach otwarcia, albo podczas weekendu czy też wakacji. To umożliwi zapoznanie się z budynkiem. Ponadto, gdy rodzic z dzieckiem odkrywają budynek wspólnie, przy odrobinie szczęścia, dziecko poczuje się w stanie mówić i słyszeć swój głos w różnych częściach budynku.

Jak nawiązać kontakt z nowym dzieckiem z mutyzmem wybiórczym:

- ★ Uzgodnij czas, podczas którego rodzice będą pomagać dzieciom w zaangażowaniu się w zajęcia.
- ★ Nie naciskaj na dziecko, żeby mówiło. Porozmawiaj z dzieckiem na stronie, wyjaśniając, że rozumiesz, że jest to dla niego trudność i że może zacząć mówić, gdy tylko będzie na to gotowe.
- ★ Stwórz atmosferę akceptacji i satysfakcji, która pomoże dziecku poczuć się docenionym, bez względu na mówienie.
- ★ Jeśli chodzi o młodsze dziecko, szczególnie dobrym rozwiązaniem jest wybór jednego dorosłego, aby nawiązał szczególną więź z dzieckiem, stopniowo budując porozumienie i zaufanie. Spróbuj ustalić trochę luźnego czasu, w którym zabawa i inne aktywności nie będą wymagały mówienia. W przypadku młodszych dzieci wypróbuj podejście, w którym to nie ty, ale dziecko prowadzi zabawę i skupiając się na tym, co znajduje się w jego centrum uwagi, okazując zainteresowanie jego wyborem

aktywności. Stopniowo zacznij sugerować urozmaicenia zabawy lub aktywności i zachęć do wspólnej zabawy używając wyrażen typu: „Dlaczego by nie wziąć wszystkich zwierzątek na przejażdżkę?” lub „Zastanawiam się, które z nich by tutaj dobrze pasowało”. Starsze dzieci będą w stanie znieść bardziej złożone formy aktywności.

- ★ Wspieraj dziecko w nawiązywaniu znajomości z innymi dziećmi.
- ★ Zachęcaj do zabaw grupowych z cichszym dzieckiem, by zobaczyć, czy może rozwinąć się przyjaźń między dziećmi.
- ★ Początkowo nie nalegaj na kontakt wzrokowy.
- ★ Wypróbuj zajęcia w małych grupach lub całą klasą, podczas których wszyscy razem będziecie śpiewać lub recytować znaną rymowaną, liczyć lub czytać. Czasem pomocne jest wystukiwanie stałego rytmu w tym samym czasie.
- ★ Podczas opowiadania bajek usadź dziecko tak, aby siedziało z przodu, żeby od czasu do czasu było zaangażowane w przewracanie strony, jeśli prosisz o to również inne dzieci.
- ★ Udzielaj pochwały za każde osiągnięcie dziecka.
- ★ Nie rób problemu ze sprawdzaniem obecności – zaakceptuj uśmiech, kiwnięcie głową lub podniesioną rękę.
- ★ Kiedy tylko jest to możliwe, dostosuj program nauczania tak, aby zadania mogły zostać zrealizowane poprzez komunikację niewerbalną bardziej w sposób zupełnie naturalny, a nie jako sposób sztucznie zastępujący mowę.

Nauczycielka Sally chciała, by sprawdzanie obecności było przyjemne dla całej klasy. Każdego dnia wybierała sobie pomocnika z grupy. Kiedy wywoływała czyjeś imię, jej pomocnik musiał znaleźć wywołane dziecko i wymienić uścisk dłoni. Było to nie lada wyzwaniem, by poruszać się po klasie tak szybko, jak to tylko możliwe. Ta inicjatywa była korzystna dla dzieci o słabo rozwiniętych umiejętnościach komunikacyjnych i społecznych oraz pomogła Sally uczestniczyć bez lęku.

Nauczycielka Meeshy starała się dokładnie zaznaczać różnicę między aktywnością na zajęciach a interakcjami społecznymi poprzez sprawienie, by Meesha zobaczyła, że dzieci, które przyciągają uwagę nauczycielki werbalnie raczej mają pierwszeństwo. Upewniła się jednak, że mimo to Meesha jest chwalona i wspierana w inny sposób. Gdy jakaś część klasy czytała coś klasowemu pomocnikowi, Meesha pracowała w małej grupie nad świadomością fonologiczną oraz umiejętnościami dotyczącymi alfabetu. Zajęcia te obejmowały uporządkowanie obrazków w rymujące się grupy, zaznaczenie ptaszkiem lub krzyżykiem dwóch tak samo brzmiących słów, wybranie niepasującego do reszty słowa zaczynającego się na inną literę niż pozostałe, uporządkowanie plastikowych literek w porządku alfabetycznym oraz dopasowanie tych literek do obrazków rozpoczynających się na tą samą literę. Praca grupowa dodała Meeshy pewności siebie i zaczęła rozmawiać z mniej zdolnymi dziećmi, a także im pomagać. Meesha została za to pochwalona i wkrótce była w stanie pomóc innym na oczach nauczyciela.

- ★ Zachęcaj do podtrzymywania połączenia między szkołą a domem poprzez materiały graficzne zanoszone do domu lub coś przyniesionego z domu do pokazania w szkole.
- ★ Utrzymuj luźne kontakty między szkołą a rodzicami, zwłaszcza, że wielu rodziców dzieci z mutyzmem wybiórczym jest nieśmiałych i mogą być zawstydzeni lub tym, że zwraca się dodatkową uwagę na ich dzieci, które mają problem z komunikacją.
- ★ Pamiętaj, że dziecko może mieć też inne trudności na poziomie rozwojowym lub edukacyjnym, więc miej oczy otwarte i nie zrzucaj całej winy na mutyzm wybiórczy.
- ★ Zapewnij dzieci, że będziesz je wybierać do odpowiedzi tylko, jeśli podniosą rękę.
- ★ Zachęć do udziału bardziej przez „pokazanie” niż „powiedzenie”.
- ★ Poproś inne dzieci o pomoc przez angażowanie dziecka z mutyzmem wybiórczym zarówno w klasie jak i poza nią, czekając cierpliwie, aż takie dziecko będzie gotowe, by zacząć mówić.
- ★ Miej oczy otwarte na dokuczanie czy też znęcanie się, mając na uwadze, że dziecko z mutyzmem wybiórczym nie będzie w stanie zgłosić tego samo.
- ★ W przypadku zmiany klasy, przeniesienie musi być starannie zaplanowane. Najlepiej by było, gdyby nowy nauczyciel przyszedł wcześniej do żłobka czy starej klasy.
- ★ Włącz do zajęć samodzielne zadania pomagające w budowaniu pewności siebie i niezależności, jeśli dziecko jest zazwyczaj małomówne (zapoznaj się z poniższą sekcją dla uzyskania pomysłów).

Jeśli dziecko jest nieśmiałe lub niemówiące popracuj nad :

- ★ Użyciem głośniejszych instrumentów podczas zajęć muzycznych.
- ★ Gwizdaniem, cmokaniem oraz nuceniem z pomocą magnetofonu, harmonijki lub piszczałki.
- ★ Znalezieniem przestrzeni stopniowo coraz bardziej oddalonej od ściany lub nauczyciela podczas zajęć z wychowania fizycznego (ale zapewnij dziecko, że nie wybierzesz go jako pierwszego).
- ★ Dołączeniem do zajęć ruchowych lub pantomimicznych, które wymagają coraz więcej ruchu.
- ★ Zyskaniem pewności siebie na urządzeniu do wspinaczki w sali lub w przedszkolu, może przy odrobinie dodatkowego wsparcia na zajęciach indywidualnych lub w małych grupach z pomocnikiem klasowym, gdy nikogo nie ma w pobliżu.
- ★ Przydzieleniem prac i obowiązków w klasie.
- ★ Wykonywanie zadań powierzonych przez nauczyciela, na początek może wraz z innym dzieckiem, w celu np. zanieśnięcia dziennika do pokoju nauczycielskiego.
- ★ Użyciem kukiełek w przedstawieniu lub inscenizacji, ewentualnie przy użyciu ekranu.
- ★ Zajęciami w maskach, które zakrywają buzię dziecka.
- ★ Wspieraniem wyrażania siebie przy użyciu środków artystycznych, takich jak: modelowanie z gliny i malowanie, ruch czy taniec.

- ★ Próbowaniem głośnych zajęć grupowych takich jak: udawanie wielkich, dzikich zwierząt lub tańczenie połączone ze śpiewaniem.

Gdy dzieci są rozluźnione i podoba im się w szkole:

- ★ Dzieci mogą nagrywać swoje głosy w domu przy pomocy rozmaitych zabawek i gadżetów, a także mogą puszczać krótkie wiadomości swoim przyjaciołom, krewnym oraz pracownikom szkoły.
- ★ Zasugeruj dzieciom, by czytały w domu swoim rodzicom i przynosiły nauczycielom nagrania.
- ★ Wysłuchaj nagrań, w których dzieci czytają swoim rodzicom w domu.
- ★ Nagrywaj wiadomości i zagadki, by dzieci rozwiązywały je w domu i nagrywały swoje odpowiedzi.
- ★ Wymieniajcie wiadomości poprzez pocztę głosową.
- ★ Zorganizuj poszukiwanie skarbów używając TalkingTins™ (sprzęt nagrywający) i poproś dziecko z mutyzmem wybiórczym oraz jego przyjaciół o zorganizowanie jednego dla Ciebie, gdy jesteś poza klasą.
- ★ Wspieraj komunikację poprzez walkie-talkie, która stopniowo ma miejsce coraz bliżej.